

04-12-25

7 клас

Мова. Літ-ра

Мова — вир. 131, ст. 70.

Літ-ра —

М. Ворожний

Бвшає - Ziller

— прочитати поезію і зрозуміти її зміст (ст. 35-38, з листків).

Микола ВОРОНИЙ (1871–1938)

Микола Кіндратович Вороний народився на Катеринославщині (нині Дніпропетровська область), але дитинство його минуло на Харківщині. Майбутнього поета-патріота виховував старий дід Павло. Незважаючи на те що двадцять п'ять років дід прослужив в уланському полку, він не зрусифікувався — усі сто років свого життя (!) розмовляв тільки українською. А ось прапрадід Миколи Вороного по материнській лінії був ректором Києво-Могилянської академії — першого вищого навчального закладу в Східній Європі. Поет успадкував від своїх предків найкраще: патріотизм, силу волі, глибокий розум...

Змалку Микола захоплювався творами Ф. Купера, Ж. Верна, Т. Шевченка, багато віршів якого знав напам'ять. У Ростові-на-Дону разом з іншими гімназистами майбутній поет організував гурток «Українська громада», через який зазнав переслідувань з боку уряду. Йому було закрито шлях до здобуття вищої освіти, а також заборонено проживати в столиці. Тож юнак мусив переїхати до Австрії, де й вступив до Віденського університету.

Доля звела його з Михайлом Коцюбинським, Лесею Українкою, Іваном Франком, Павлом Тичиною, Миколою Лисенком, які справили на поета велике враження.

Микола Вороний відомий не тільки як поет, а і як літературний та театральний критик, актор, режисер, знавець музики й живопису, перекладач.

Пропонуємо вам ознайомитися з цікавою поемою М. Вороного «Євшан-зілля». Її сюжет постав на основі літописної легенди. Ви перенесетеся майже на тисячу років у минуле й відчуете аромат чарівного євшан-зілля...

В. Ульянова. Ілюстрація до поеми М. Вороного «Євшан-зілля»

ЄВШАН-ЗІЛЛЯ

Поема

Да луче єсть на своєй землі
костью лечі, інелі на чуже
славну бити.

*Літопис за Іпатським
списком*

В давніх літописах наших
Єсть одно оповідання,
Що зворушує у серці
Найсвятіші почування.

Не блищить воно красою
Слів гучних і мальовничих,
Не вихваляє героїв
І їх вчинків войовничих.

Ні, про інше щось говорить
Те старе оповідання.
Між рядками слів таїться
В нім якесь пророкування.

І воно живить надію,
Певну віру в ідеали
Тим, котрі вже край свій рідний
Зацурали, занедбали...

* * *

Жив у Києві, в неволі,
Ханський син, малий хлопчина,
Половецького б то хана
Найулюблена дитина.

Мономах, князь Володимир,
Взяв його під час походу
З ясирем в полон і потім
При собі лишив за вроду.

Оточив його почотом
І розкошами догідно —
І жилось тому хлоп'яті
І безпечно, і вигідно.

Час минав, і став помалу
Рідний степ він забувати,
Край чужий, чужі звичаї
Як за рідні уважати.

Та не так жилося хану
Без коханої дитини.
Тяжко віку доживати
Під вагою самотини.

Зажурився, засмутився...
Вдень не їсть, а серед ночі
Плаче, бідний, та зітхає,
Сну не знають його очі.

Ні від кого він не має
Ні утіхи, ні поради.
Світ увесь йому здається
Без краси і без принади.

Кличе він гудця до себе
І таку держить промову,
Що мов кров'ю з його серця
Слово точиться по слову:

«Слухай, старче, ти шугаєш
Ясним соколом у хмарах,
Сірим вовком в полі скачеш,
Розумієшся на чарах.

Божий дар ти маєш з неба
Людяв долю віщувати,
Словом, піснею своєю
Всіх до себе привертати.

Ти піди у землю Руську —
Ворогів наших країну, —
Відшукай там мого сина,
Мою любую дитину.

Розкажи, як побиваюсь
Я за ним і дні, і ночі,
Як давно вже виглядають
Його звідтіль мої очі.

Заспівай ти йому пісню
Нашу, рідну, половецьку,
Про життя привільне наше,
Нашу вдачу молодецьку.

А як все те не поможе,
Дай йому евшану-зілля,
Щоб, понюхавши, згадав він
Степу рідного привілля».

І пішов гудець в дорогу.
Йде він три дні і три ночі,
На четвертий день приходить
В місто Київ опівночі.

Крадькома пройшов, мов злодій,
Він до сина свого пана
І почав казати стиха
Мову зраженого хана.

Улешає, намовляє...
Та слова його хлопчину
Не вражають, бо забув вже
Він і батька, і родину.

І гудець по струнах вдарив!
Наче вітер у негоду,
Загула неспинна пісня —
Пісня вільного народу:

Про славетні події —
Ті події половецькі,
Про лицарські походи —
Ті походи молодецькі!

Мов скажена хуртовина,
Мов страшні Перуна гromи,
Так ревли-стогнали струни
І той спів гудця-сіроми!

Але ось вже затихає
Бренькіт дужий акордовий —
І за місто його чути
Спів народний, колисковий.

То гудець співає тихо
Пісню тую, що співала
Мати синові своєму,
Як маленьким колисала.

Наче лагідна молитва,
Журно пісня та лунає.
Ось її акорд останній
В півночі ночі потопає...

Але спів цей ніжний, любий,
Ані перший, сильний, дужий,
Не вразив юнацьке серце, —
Він сидить німий, байдужий.

І схилюлася стареча
Голова гудця на груди —
Там, де пуста замість серця,
Порятунок вже не буде!..

Але ні! Ще є надія
Тут, на грудях в сповиточку!..
І тремтячими руками
Роздирає він сорочку,

І з грудей своїх знімає
Той євшан, чарівне зілля,
І понюхать юнакові
Подає оте бадилля.

Що ж це враз з юнаком сталося?
Твар¹ поблідла у небоги,
Затремтів, очима блиснув
І зірвавсь на рівні ноги.

Байраками та ярами
Неутомно походили —
В рідний степ, у край веселий
Простували, поспішали.

Україно! Мамо люба!
Чи не те ж з тобою сталося?
Чи синів твоїх багато
На степах твоїх зосталося?

Чи вони ж не відцурались,
Не забули тебе, ненюку,
Чи сховали жаль до тебе
І кохання у серденьку?

Де ж того євшану взяти,
Того зілля-привороту,
Що на певний шлях направить, —
Шлях у край свій повороту?!

Рідний степ — широкий, вільний,
Пишнобарвний і квітчастий —
Раптом став перед очима,
З ним і батенько нещасний!..

Воля, воленька кохана!
Рідні шатра, рідні люди...
Все це разом промайнуло,
Стисло горло, сперло груди.

«Краще в ріднім краї милім
Полягти кистями, сконати,
Ніж в землі чужій, ворожій
В славі й шані пробувати!» —

Так він скрикнув, і в дорогу
В нічку темну та пригожу
Подались вони обоє,
Обминаючи сторожу.

Марна річ. Були і в тебе
Кобзарі — гудці народні,
Що співали-віщували
Заповіти благородні, —

А проте тієї сили,
Духу, що зрива на ноги,
В нас нема, і манівцями
Ми блукаєм без дороги!..

¹ Твар — обличчя.